Heikki Lehtinen
Neuvotteleva virkamies
Maa- ja metsätalousministeriö
25.10.2022

Asiantuntijakuuleminen ympäristövaliokunnassa: HE 141/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta, lausuntopyyntö asiantuntijakuulemiseen

Kalataloudesta ja kalastusvälineistä

Suomessa oli vuonna 2020 noin 1,5 miljoonaa vapaa-ajankalastajaa. Vapaa-ajankalastajien saalis oli noin 30 miljoonaa kiloa. Verkoilla, katiskoilla ja rysillä saatiin noin 54 % saaliista sekä heittouistimella ja vetouistimella noin 28 % kokonaissaaliista. Vuonna 2021 kaupallisia kalastajia oli noin 2700 kpl. Kaupallisen kalastuksen saalis oli reilut 100 miljoonaa kiloa, josta silakan osuus oli noin 77 miljoonaan kiloa

Kaupallinen tai vapaa-ajankalastus aiheuttavat Suomessa roskaantumista hyvin vähän. Vaikka luotettavaa tieteellistä tutkimusta aiheesta on vähäisesti, mm. kokemusperäinen tieto, kalastusmuodot ja -kulttuuri puoltavat päätelmää kalastusvälineiden vähäisestä roskaavasta vaikutuksesta eivätkä kalastusvälineet tai niistä peräisin oleva jäte ole selvitysten mukaan yleisempien tunnistettujen merellisten rantaroskien joukossa. Selvitysten perusteella esimerkiksi. vapaa-ajankalastajien verkkokalastuksesta peräisin oleva muoviroskan määrä on hyvin vähäistä (~200 kg/vuosi) suhteessa kalastuksen määrään. Kaupallisesta kalastuksesta ja kalankasvatuksesta lähtöisin olevan muovijätteen määrä on hieman suurempaa. Kalastusvälineitä häviää luontoon ennen kaikkea vahingossa, ei tahallisen poisheiton seurauksena.

Kalastusvälineet ovat kestokulutushyödykkeitä joiden käyttöikä on pitkä. Kalastusvälineitä säilytetään hyvin usein tallessa huolimatta siitä, että välineiden käyttökelpoisuus olisi merkittävästikin alentunut.

Toimialana kalastusvälineiden maahantuonti ja valmistus (tuottajat) on liikevaihdoltaan vaatimatonta verrattuna muihin tuottajavastuun alaisiin tuotteisiin. Suomessa on huomattavan paljon erityisesti vapakalastukseen liittyvää maakunnallista pientuotantoa ja toisaalta eräät suuret tuottajat vievät merkittävän osan tuotannostaan. Kiinteitä pyydyksiä sekä tuodaan Suomeen, että jossain määrin valmistetaan täällä ja niillä on roolinsa suomalaisessa kalastuskulttuurissa ja luonnonvarojen kestävässä hyödyntämisessä kuten vapakalastusvälineilläkin.

HE 141/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisen vaikutuksista kalastusvälineiden tuottajiin

Kalastusvälineet ovat tuoteryhmänä moninainen ja kalastusvälineiden tuottajat ryhmänä moni-ilmeinen. Tämä näkyy myös kalastusvälinejätteen synnyn volyymissä ja laadussa. Tämän tulisi heijastua myös sellaisena tarkoituksenmukaisena

kalastusvälinetyyppikohtaisena jätteenkeräysverkostona jossa kalastusvälineiden tuottajat vastaavat niistä kustannuksista joita syntyy ja kohdistuu nimenomaan heihin tiettyjen kalastusvälinetyyppien tuottajina.

Tuottajavastuuseen liittyvien velvoitteiden hoitamisesta aiheutuu tuottajille todennäköisesti merkittävä kustannushaaste. Toimialan koosta johtuen jo tuottajayhteisön perustamiseen voidaan arvioida liittyvän taloudellisia haasteita. Pidemmällä aikavälillä ja mikäli kustannushaaste osoittautuu ylivoimaiseksi, voi tämä näkyä välineiden heikompana saatavuutena/korkeimpina hintoina tuottajien toiminnan mahdollisesti hiipuessa. Siten ei voida täysin poissulkea esityksen haitallisia vaikutuksia sekä kaupallisen kalastuksen harjoittamisen edellytyksiin, vapaa-ajankalastukseen ja kuluttajien mahdollisuuksiin saada kotimaista kalaa vaikkakin tällaisten mahdollisten haitallisten vaikutusten mittasuhteita on vaikea arvioida.

Nettikauppa ja sen valvonta muodostavat oman haasteensa sekä tuottajille että viranomaistahoille. Riski sille, että osa kaupasta siirtyy etäkaupaksi valvonnan ulottumattomiin, on todellinen. On kuitenkin erittäin vaikea arvioida niitä kalastusvälineiden määriä, jotka jäävät valvonnan ulottumattomiin. Käytännössä tämä voi kuitenkin tarkoittaa sitä, että direktiivin 2019/904 (ns. SUP-direktiivi) toimeenpanoon liittyvät kalastusvälinejätteen hoitamiseen liittyvät kustannukset jäävät kotimaisille tuottajille, mutta tuotot ulkomaisille toimijoille.

Esitetty jätelain muutos laajentaisi em. direktiivin soveltamisalaa koskemaan sisävesiä ja niillä käytettyjä kalastusvälineitä. Kalastusvälineiden erottaminen sen suhteen missä näitä välineitä on tarkoitus käyttää, on kuitenkin haasteellista ja jonkin verran kustannuksia aiheuttavaa. Tämä siitä huolimatta missä (ostotapahtuman yhteydessä, kyselyillä, tilastojen perusteella tms.) välineiden erottelu käyttötarkoituksen mukaan tapahtuisi. Toisaalta, sisävesillä ei kuitenkaan ole tunnistettua kalastusvälineiden aiheuttamaa roskaantumisongelmaa. Soveltamisalan laajennuksen voidaan arvioida kuitenkin aiheuttavan tuottajille lisäkustannuksia, mutta kalastusvälinejätteen keräämisen kerryttävän vain vähäisesti kalastusvälinejätettä tai esimerkiksi mitattavassa määrin parantavan vesiluonnon tilaa.

Selvitysten mukaan mm. Itämeren rantojen roskaantumista aiheuttavat erityisesti muut roskat kuin kalastusvälineet tai niiden osat. Arvioiden mukaan lähes 90 prosenttia ns. rantaroskasta on peräisin maalta. Kalastus ja vesiviljely toisaalta kärsivät Itämeren roskaantumisesta. Kalatalouden näkökulmasta olisikin myönteistä, mikäli yhteiskunnan voimavaroja ja jätehuollon vaatimuksia kansallisesti tai EU:n tasolla kohdistettaisiin niihin toimialoihin jotka aiheuttavat vesiluonnon roskaantumista. Tätä tukee myös SUP-direktiiviin suhteellisuusvaatimus, jonka mukaan direktiivin olisi katettava ainoastaan unionin rannoilta useimmin löydettävät muovituotteet.

Pakkausten tuottajavastuun toteuttamismalliin maatilojen osalta ei ole huomioita.